FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT CARL OTTO LENZ

fremsat den 14. april 1994 *

Hr. afdelingsformand,
De herrer dommere,

A — Indledning

1. Østre Landsret har forelagt fire præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af artikel 93 i forordning nr. 1408/71 [1], som drejer sig om forpligtede institutioners krav over for en erstatningspligtig tredjemand.

2. Spørgsmålene er blevet rejst under en sag, som Deutsche Angestellten Krankenkasse (DAK) — en social sikringsinstitution som omhandlet i forordning nr. 1408/71 — har anlagt mod det danske forsikringsselskab Lærerstandens Brandforsikring G/S med påstand om refusion af visse udgifter, institutionen har afholdt til sygetransport fra Danmark til Tyskland og til hospitalsophold i de to lande for et hos institutionen forsikret barn. Udgifterne skyldes et benbrud, som barnet (Nadine Leipelt) pådrog sig ved et færdselsuheld under et ferieophold i Danmark. Færdselsuheldet blev forårsaget af en bilist, der havde tegnet ansvarsforsikring hos Lærerstandens Brandforsikring.

3. DAK gør gældende, at institutionen er indtrådt i skadelidtes krav på de omtvistede beløb i henhold til § 116 i den tyske Sozialgesetzbuch, bind X (SGB X). Denne bestemmelse lyder således:

»Den sociale sikringsinstitution indtræder i et erstatningskrav, der haves i henhold til andre lovbestemmelser, i det omfang institutionen på grund af skadebegivenheden skal udbetale sociale ydelser, som skal afhjælpe en skade af samme art, og som vedrører samme periode som den erstatning, der skal betales af skadevolderen.« (O.a.: Domstolens oversættelse).

4. Lærerstandens Brandforsikring har ikke bestridt, at betingelserne for anvendelse af

* Originalsprog: tysk.

1 — Rådets forordning af 14.6.1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved forordning nr. 2001/83 (EFT L 230, s. 6).

denne bestemmelse er opfyldt. Selskabet har imidlertid anført, at DAK i henhold til § 17, stk. 1, og § 22, stk. 2, i den danske erstatningsansvarslov ikke kan gøre noget krav gældende mod selskabet. Bestemmelserne lyder således:

—§ 17, stk. 1, 1. pkt.:

»Ydelser i henhold til den sociale lovgivning, herunder dagpenge, sygehjælp, pension efter den sociale pensionslovgivning og ydelser i henhold til lov om arbejdsskadeforsikring, som tilkommer en skadelidt eller efterlevende, kan ikke danne grundlag for regreskrav mod den erstatningsansvarlige.«

—§ 22, stk. 2:

»Ved livs-, ulykkes- eller sygeforsikring eller anden personforsikring har selskabet uanset forsikringens karakter intet krav mod den erstatningsansvarlige.«

5. Hovedsagens parter har på denne baggrund diskuteret to forskellige retlige spørgsmål for den nationale ret.

6. Det første spørgsmål gik ud på, om de danske regler i sig selv kan udelukke krav fra sagsøgerens side mod Lærerstandens Brandforsikring. Efter DAK's opfattelse skal spørgsmålet besvares benægtende, da der alene er tale om regresregler og ikke om materielle erstatningsregler. De tager ikke sigte på udenlandske sygekasseordninger.

7. Lærerstandens Brandforsikring var derimod af den opfattelse, at den forsikring, som DAK har tegnet for skadelidte, er omfattet af de nævnte danske regler, hvorefter DAK ikke har noget krav mod selskabet.

8. Det andet spørgsmål, som blev diskuteret mellem parterne, hvilede på den forudsætning, at de danske regler udelukker, at DAK kan gøre krav gældende. Spørgsmålet gik ud på, hvilken betydning artikel 93 i forordning nr. 1408/71 har for afgørelsen af sagen. Artikel 93, stk. 1, lyder således:

»Såfremt en person modtager ydelser efter en medlemsstats lovgivning for en skade, der skyldes en begivenhed indtruffet på en anden medlemsstats område, gælder følgende regler for den forpligtede institutions eventuelle

krav over for en erstatningspligtig tredjemand:

a) Når den forpligtede institution efter den for denne gældende lovgivning er indtrådt i de krav, som modtageren har over for tredjemand, skal enhver medlemsstat anerkende denne indtræden.

b) Når den forpligtede institution har et selvstændigt krav over for tredjemand, skal enhver medlemsstat anerkende dette krav.«

9. DAK var af den opfattelse, at artikel 93, stk. 1, litra a), hjemler et regreskrav for den udenlandske institution, der — som i det foreliggende tilfælde — er indtrådt i skadelidtes krav mod det ansvarlige forsikringsselskab. De omtvistede danske regler kan ikke sætte artikel 93 ud af kraft. Regresretten efter artikel 93 indskrænkes alene i det omfang, skadelidtes ret til erstatning ville være begrænset efter de materielle regler, der regulerer kravet i skadestedets land.

10. Lærerstandens Brandforsikring gjorde heroverfor gældende, at artikel 93, stk. 1, litra a), i forordning nr. 1408/71 alene er regel om udbytning af en kreditor med en anden (subrogation), mens det nærmere indhold af regreskravet må afgøres af de materielle regler i det land, hvor skaden er indtrådt. Artikel 93 skal opfattes som en internationalprivatretlig regel, der regulerer søgsmålskompetencen. Artikel 93 indeholder ingen beskrivelse af, hvilke krav der skal anerkendes.

11. Østre Landsret har ikke taget udtrykkelig stilling til det førstnævnte spørgsmål om den nærmere rækkevidde af de danske regler. Den omstændighed, at Landsretten har anmodet Domstolen om en fortolkning af artikel 93 i forordning nr. 1408/71, og formuleringen af det fjerde spørgsmål viser imidlertid, at retten anser DAK's krav for afskåret i henhold til de danske regler.

12. Spørgsmålene fra Østre Landsret lyder således:

»1) Skal artikel 93 i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 forstås således, at den alene omhandler betingelserne for den forpligtede institutions ret til indtræden (subrogation) i skadelidtes krav mod tredjemand, eller omfatter artiklen også, hvilke krav den forpligtede institution kan indtræde i?

2) Hvis artikel 93 også omfatter, hvilke krav der kan indtrædes i, skal afgørelsen heraf da træffes efter lovgivningen i den stat, hvor den forpligtede institution er

hjemmehørende, eller efter lovgivningen i den stat, hvor skaden indtrådte?

3) Skal artikel 93 forstås således, at den tillige angår, hvilke af de krav, den forpligtede institution er indtrådt i, der i skadestedets stat kan gennemføres mod den ansvarlige tredjemand?

4) Skal artikel 93 forstås således, at den også hjemler et regreskrav for den forpligtede institution mod den ansvarlige tredjemand i et tilfælde, hvor kravet ellers ville være afskåret efter lovgivningen i den stat, hvor skaden indtrådte, som følge af regler svarende til den danske erstatningsansvarslovs § 17, stk. 1, og § 22, stk. 2?«

B — Stillingtagen

Indledende bemærkninger

13. *1.* Spørgsmålene fra Østre Landsret tager efter ordlyden og sammenhængen kun sigte på virkningerne i forholdet mellem sikringsinstitutionen og den ansvarlige tredjemand af førstnævntes indtræden i erstatningskravet i henhold til en bestemmelse som § 116 i SGB X. Det står nemlig fast, at Nadine Leipelt uden bestemmelsen ville have haft et krav på de omhandlede beløb. Det står ligeledes fast, at de i henhold til tysk ret gældende betingelser for DAK's indtræden i kravet er opfyldt [2].

14. Lærerstandens Brandforsikring har imidlertid argumenteret for, at det på baggrund af bestemte betingelser for anvendelsen af artikel 93 kan være tvivlsomt, om de præjudicielle spørgsmål har betydning for en del af det krævede beløb, og at Domstolen under alle omstændigheder må besvare et præliminært spørgsmål med hensyn til de pågældende betingelser. Lærerstandens Brandforsikring er nærmere af den opfattelse, at den del af de af DAK betalte beløb, der vedrører hospitalsopholdet i Danmark og sygetransporten fra Danmark til Tyskland, ikke er ydet efter lovgivningen i en anden medlemsstat end den, hvor skaden indtrådte. Domstolen må efter selskabets opfattelse ex officio træffe afgørelse vedrørende det således rejste spørgsmål.

15. Hertil bemærkes for det første, at dette argument ikke en gang kan rejse tvivl om de præjudicielle spørgsmåls betydning, som i det mindste for så vidt angår den anden del af beløbet ikke kan bestrides. I øvrigt skal Domstolen ikke tage stilling til, om den

2 — Jf. ovenfor, punkt 4.

nationale ret med føje har anset de af den forelagte spørgsmål for at have betydning for sagens afgørelse [3]. Det må blot kræves, at visse minimumsbetingelser, der følger af formålet med artikel 177, er opfyldt. Dette er tilfældet i denne sag. Det kan nemlig på grundlag af den foreliggende begrundelse udelukkes, at de præjudicielle spørgsmål vedrører et generelt, rent hypotetisk problem [4], der åbenbart savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand [5]. Lærerstandens Brandforsikrings argument kan derfor på ingen måde skabe tvivl om, hvorvidt de præjudicielle spørgsmål skal antages til realitetsbehandling.

16. Det skal for det andet bemærkes, at Domstolen ikke ex officio skal træffe afgørelse vedrørende det præliminære spørgsmål om den nævnte betingelse for anvendelsen af artikel 93, allerede fordi det er ubestridt, at betingelsen er opfyldt på grund af det beløb, der vedrører hospitalsopholdet i Tyskland. Hvad i øvrigt angår Lærerstandens Brandforsikrings forslag til besvarelse af det pågældende spørgsmål, skal jeg henvise til fast retspraksis vedrørende karakteren af proceduren i henhold til traktatens artikel 177. Herefter indfører artikel 177 et direkte samarbejde mellem Domstolen og de nationale retsinstanser inden for rammerne af en procedure, som ikke har karakter af tvistemål, og hvor parterne ikke kan gribe ind i sagsbehandlingen, men alene opfordres til at udtale sig [6]. Forslaget fra Lærerstandens Brandforsikring kan derfor ikke imødekommes.

17. 2. Spørgsmålene fra Østre Landsret kan på baggrund af forelæggelseskendelsen opdeles i to grupper.

18. De *to første spørgsmål* beror på en hypotese om, at der eventuelt skal sondres mellem spørgsmålet om retten til subrogation og spørgsmålet om, *hvilke* krav sikringsinstitutionen er indtrådt i med virkning for alle medlemsstater. Spørgsmålene går i det væsentlige ud på, om artikel 93 regulerer spørgsmålet om, hvilke krav den forpligtede institution kan indtræde i, og i bekræftende fald hvilken lovgivning der i så henseende henvises til i artikel 93.

19. De *to sidste spørgsmål* har tilsyneladende til forudsætning, at de danske regler ikke blot drejer sig om adgangen til at indtræde i de omhandlede krav, men også om muligheden for at *gennemføre* krav, der således er sket intræden i, mod den ansvarlige tredjemand. Spørgsmålene går ud på, om artikel 93 også sikrer den forpligtede institution denne mulighed og således i givet fald fortrænger herimod stridende bestemmelser i den medlemsstat, hvor skaden er indtrådt.

3 — Dom af 12.6.1986, forenede sager 98/85, 162/85 og 258/85, Bertini mod Regione Lazio, Sml. s. 1885, præmis 5-8.

4 — Jf. dom af 27.10.1993, sag C-127/92, Enderby, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 10.

5 — Jf. dom af 3.3.1994, forenede sager C-332/92, C-333/92 og C-335/92, Eurico Italia, Sml. I, s. 711, præmis 17.

6 — Dom af 19.1.1994, sag C-364/92, SAT-Fluggesellschaft mbH mod Eurocontrol, Sml. I, s. 43, præmis 9, af 9.12.1965, sag 44/65, Hessische Knappschaft, Sml. 1965-1968, s. 137, på s. 139, org. ref.: Rec. s. 1191.

Spørgsmål 1 og 2

20. Efter ordlyden af artikel 93, stk. 1, skal enhver medlemsstat, »*når den forpligtede institution efter den for denne gældende lovgivning er indtrådt* i de krav, som modtageren har over for tredjemand, ... anerkende denne indtræden« [7].

21. Med denne formulering sondres der ikke mellem spørgsmålet om retten til indtræden og spørgsmålet om, *hvilke* af de krav, der oprindelig tilkom skadelidte, der indtrædes i.

22. Den konklusion, der må drages ud fra en sådan grammatisk fortolkning, nemlig at begge spørgsmål er undergivet den lovgivning, som gælder for den forpligtede institution, er i overensstemmelse med den omtvistede bestemmelses funktion og formål. Artikel 93, stk. 1, skal ses på baggrund af det i forordning nr. 1408/71 opstillede princip om, at de personer, der er omfattet af denne forordning, alene er undergivet lovgivningen i*én*medlemsstat (jf. artikel 13, stk. 1). Den kompetente sikringsinstitution i denne medlemsstat har, som det fremgår af artikel 22 og 93, også pligt til at udrede ydelser i forbindelse med forsikringsbegivenheder, der indtræffer i andre medlemsstater. Domstolen har hertil i en dom vedrørende artikel 52 i forordning nr. 3 [8], som var forgængeren til den her omhandlede artikel 93, stk. 1, og i det væsentlige havde samme ordlyd, udtalt følgende:

»[Den] i artikel 52 fastsatte overførelse af krav til de nationale sociale sikringsinstitutioner [må] anses for et logisk og retfærdigt modstykke til udvidelsen af de nævnte institutioners forpligtelser til at omfatte hele Fællesskabets territorium.« [9]

23. Som det med rette er blevet fremhævet af den tyske regering, indebærer den således begrundede bestemmelse, at adgangen til at gøre regreskrav gældende mod tredjemand — en af den kompetente institutions indtægtskilder — ikke påvirkes af, at kravet gøres gældende mod tredjemand i en anden medlemsstat. De særlige regler for finansieringen af denne medlemsstats institutioner må ikke have indflydelse herpå.

24. Det ville imidlertid ikke være foreneligt med det pågældende formål kun at lade spørgsmålet om adgangen til indtræden være undergivet den i artikel 93 indeholdte

7 — Min fremhævelse.

8 — JO nr. 30 af 16.12.1958, s. 561.

9 — Dommen Hessische Knappschaft, jf. ovenfor (note 6), på s. 141 (under afsnit II in fine).

lovkonfliktregel [10], mens spørgsmålet om, hvilke krav der kan indtrædes i, skulle afgøres efter de principper, der gælder i det land, hvor skaden indtrådte [11].

25. Også selv om der — som hævdet af Lærerstandens Brandforsikring under den mundtlige forhandling — mellem flere medlemsstater måtte være indgået aftaler om afkald på at gøre eventuelle regreskrav gældende, ville dette ikke ændre noget ved det omtalte formål med artikel 93 og de heraf dragne konklusioner.

26. De to første spørgsmål bør derfor besvares således:

Artikel 93, stk. 1, litra a), i forordning nr. 1408/71 skal fortolkes således, at både spørgsmålet om den forpligtede institutions ret til indtræden i krav og spørgsmålet om denne rets omfang er undergivet den lovgivning, der gælder for institutionen.

Spørgsmål 3 og 4

27. Også i relation til det med disse spørgsmål rejste problem skal der først ses på bestemmelsens ordlyd og dernæst på dens formål.

28. Ifølge bestemmelsen skal »enhver medlemsstat anerkende« den »indtræden«, som den forpligtede institution efter den for denne gældende lovgivning har foretaget. Denne formulering kan muligvis give det indtryk, at bestemmelsen kun vedrører regler i medlemsstaterne, som særligt drejer sig om sociale sikringsinstitutioners indtræden i krav, men derimod ikke regler om gennemførelsen af de krav, institutionerne således er indtrådt i. Lærerstandens Brandforsikring har under den mundtlige forhandling påberåbt sig denne sondring som støtte for det synspunkt, at artikel 93 i forordning nr. 1408/71 ikke er til hinder for, at erstatningsansvarslovens § 17, stk. 1, og § 22, stk. 2, finder anvendelse i det foreliggende tilfælde.

29. En sådan — yderst spidsfindig — sondring ville imidlertid ikke være forenelig med den førnævnte målsætning om at skabe et modstykke til princippet om, at en sikringsinstitutions forpligtelser omfatter hele Fællesskabet. Det ville nemlig i lyset af denne målsætning være uden mening at forlange af medlemsstaterne, at de skal anerkende retten til indtræden, hvis de samtidig kunne begrænse det krav for den forpligtede institution, som er den logiske retlige følge af den pågældende indtræden, ved hjælp af bestemmelser, der forhindrer gennemførelsen af kravet.

10 — Jf. generaladvokat Gand's rammende betegnelse i hans forslag til afgørelse af 17.12.1964 i sag 31/64, Gemeenschappelijke Verzekeringskas »De sociale Voorzorg« mod Bertolet, Sml. 1965-1968, s. 27, på s. 28, org. ref.: Rec. s. 121.

11 — Jf. i overensstemmelse hermed generaladvokat Warner's forslag til afgørelse af 25.1.1977 i sag 72/76, Landesversicherungsanstalt Rheinland-Pfalz mod Töpfer, Sml. 1977, s. 281, på s. 287.

30. Det følger heraf, at artikel 93 også sikrer den forpligtede institution muligheden for at gennemføre de krav, den er indtrådt i.

31. I modsætning til den opfattelse, Lærerstandens Brandforsikring tilsyneladende har givet udtryk for med sine — ikke særlig klare — udtalelser under den mundtlige forhandling, anfægtes denne konklusion heller ikke af Domstolens praksis vedrørende indholdet af det krav, der er sket indtræden i. I henhold til denne praksis ændrer artikel 52 i forordning nr. 3 [12] »på ingen måde forudsætningerne for indtrædelsen af og grænserne for ansvaret uden for kontraktforhold, som fortsat alene henhører under den nationale ret« [13] (og den »medfører [alene], at der sættes en ny fordringshaver i den tidligere fordringshavers sted« [14]). Som det fremgår af konteksten for disse bemærkninger fra Domstolen, vedrører de fastlæggelsen af de krav, som *skadelidte eller hans pårørende oprindelig havde.* Der er ingen tvivl om, at spørgsmålet om disse kravs eksistens og omfang afgøres efter de nationale regler, som de relevante internationalprivatretlige bestemmelser henviser til. Det er lige så utvivlsomt, at der — logisk — kun kan ske indtræden i krav, i det omfang de bestod for ydelsesmodtageren.

32. I det foreliggende tilfælde står det imidlertid fast, at de krav, som DAK nu gør gældende, ville være tilkommet Nadine Leipelt, hvis institutionen ikke var indtrådt i kravene. Virkningen af de danske regler begrænser sig til tiden *efter, at der er sket indtræden i kravene* i henhold til bestemmelser som § 116 i SGB X. På dette tidspunkt falder de pågældende krav imidlertid ind under den beskyttelse, som artikel 93 giver med henblik på at varetage sin førnævnte funktion. Der må derfor gives den forpligtede institution som cessionar samme muligheder for at gennemføre kravene som dem, ydelsesmodtageren ville have haft, hvis der ikke var sket indtræden. Muligheden for at gennemføre sådanne krav kan navnlig ikke udelukkes, blot fordi de er overgået fra den oprindeligt berettigede person til den forpligtede institution.

33. Af de anførte grunde skal spørgsmål 3 og 4 besvares således:

Såfremt den forpligtede institution er indtrådt i et krav i overensstemmelse med artikel 93, stk. 1, litra a), i forordning nr. 1408/71, giver denne bestemmelse institutionen ret til at gennemføre kravet i enhver medlemsstat under samme betingelser som dem, der ville have været gældende for ydelsesmodtageren, hvis der ikke var sket indtræden. Nationale regler, der begrænser eller afskærer denne ret, finder ikke anvendelse i et sådant tilfælde.

12 — Jf. ovenfor, punkt 22.

13 — Dommen Hessische Knappschaft (jf. note 6), på s. 140, under afsnit II. Jf. i samme retning dom af 16.5.1973, sag 78/72, Ster-Algemeen Syndikaat mod de Waal, Sml. s. 499, præmis 6.

14 — De Waal-dommen, jf. note 13, præmis 4.

C — Forslag til afgørelse

34. Jeg skal herefter foreslå Domstolen følgende besvarelse af de præjudicielle spørgsmål fra Østre Landsret:

»1) Artikel 93, stk. 1, litra a), i forordning nr. 1408/71 skal fortolkes således, at både spørgsmålet om den forpligtede institutions ret til indtræden i krav og spørgsmålet om denne rets omfang er undergivet den lovgivning, der gælder for institutionen.

2) Såfremt den forpligtede institution er indtrådt i et krav i overensstemmelse med artikel 93, stk. 1, litra a), i forordning nr. 1408/71, giver denne bestemmelse institutionen ret til at gennemføre kravet i enhver medlemsstat under samme betingelser som dem, der ville have været gældende for ydelsesmodtageren, hvis der ikke var sket indtræden. Nationale regler, der begrænser eller afskærer denne ret, finder ikke anvendelse i et sådant tilfælde.«